

Η ΠΡΙΓΚΙΠΕΣΣΑ

ΔΩΡΑ-ΙΣΤΡΙΑ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ

ΑΦΙΕΡΟΥΜΕΝΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΝ

Κ. ΙΩΑΝΝΑΝ Σ. ΔΟΜΕΝΕΓΙΝΗ

ΒΑΡΩΝΟΣ ΚΑΡΡΕΡΗ.

Εὐτερεῆς Κυρία.

Πολλάκις συνομιλῶν μεθ' Ὑμῶν περὶ ἀγωγῆς τοῦ γυναικείου φύλου, ἀρέφερα πρὸς Ὑμᾶς ὅτι παράδειγμα λαμπρὸν γυναικὸς, ἥτις ἐκαλλιέργησε καρδίαν καὶ διάνοιαν μετ' εὐκαίλευτον ἀγωγὴν προσφέρεται εἰς τὸν μέγαν πεπολιτισμένον κόσμον ἡ Πριγκιπέσσα Δώρα Ἰστρία.

Σπουδαιολογήσας πάλιν τὰ συγγραμματα αὐτῆς, καὶ κυρίως τὰ πραγματευόμενα περὶ τῶν γυναικῶν τῆς Ἀτατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ἐστοχάσθην νὰ ἐκθέσω μικρὸν σκιαγράφημα τῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν ἔργων αὐτῆς.

Πρὸς Ὑμᾶς, ὡς εὐκαίλευτον καὶ ἐνδιαφερομένην περὶ βελτιώσεως τοῦ θήλειος γένους, ἀποτολμῶ νὰ ἀφιερώσω τὸ σχεδίσμα τοῦτο, ἀνεπαρκὲς μὲν εἰς τὸ νὰ ἐξεικονίσῃ ἅπαντα τὰ προτεγρήματα τοιοῦτον ἐντελὺς πλάσματος γυναικὸς, ἐπιτήδειον δὲ εἰς τὸ νὰ δώσῃ πρὸς Ὑμᾶς ἀφορμὴν σπουδαίας συνομίλλας καὶ συγγραφῆς ἀντικειμένου, περὶ τοῦ ὁποίου συνεζητήσαμεν.

Ἐπιτιμοποιεῖμαι τοῦ νὰ ἐκδηλώμαι Ὑμῖν διὰ παντός,

Σεβασμίως.

Π. ΧΙΩΤΗΣ

Ἐκ Παργίων γονέων μεταναστευσάντων πρὸ χιόνων εἰς Μολδοβλαχίαν ἐγεννήθη ἐν Βουκορεστῇ τῇ 22 Ἰα-

νουαρίου 1828 ἡ Ἑλένη Γκίκα Πριγκιπέσσα Κολτσῶφ Μασάλακη Δώρα Ἰστρία. Ὁ μὲν πατὴρ αὐτῆς Μιχαὴλ ἀδελφὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου ἐκαλλιέργει τὰς ἑλληνικὰς Μούσας. Ἰπουργὸς αὐτὸς ὢν τοῦ ἡγεμόνος ἐπροστάτευσεν τὸν ἑλληνισμὸν καὶ κατήρτισε μουσεῖον ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ νομισμάτων. Ἡ δὲ μήτηρ, μαθήτρια τοῦ διδασκάλου Βαρδαλάχου, ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ παιδαγωγικὰ συγγραμματα. Ἡ Ἑλένη ἐξέχουσα εἰς κάλλος, συμπεριφορὰν καὶ πνεῦμα, ἦτο λατρεία τῇ οἰκογενείᾳ καὶ ἀγλάισμα τῆς ἡγεμονικῆς αὐλῆς τοῦ θείου Ἀλεξάνδρου. Γυμνάζουσα τὸ σῶμα εἰς καταλλήλους τῷ γυναικείῳ φύλῳ ἀσκήσεις, διέπλασσεν αὐτὸ, δημιουργηθὲν ἐκ φύσεως περικαλλές καὶ ἀξιοπρεπές. Ἐντόλμως ἐκολύμβη εἰς τὰ καταρρέοντα κύματα τῶν ποταμῶν. Ὡκυπόδω· διέτρεχεν ἀχανεῖς πεδιάδας καὶ ἀνηφορωτάτους γέωλοφας. Θηρία ἐδίδωκεν εἰσερχομένη εἰς πυκνότατα δάση. Παντοῦ ζωηρὰ, ἰσχυρὰ, ἱκανὴ, ἐπιδεικνυμένη, ἦτο μὲν ἐντελὲς πλάσμα γυναικείας φύσεως, ἀλλὰ προικισμένον μετ' ἱκανότητος ἀνδρὸς καρτερικοῦ, γενναίου καὶ εὐφροῦς. Θέλγουσιν αἱ ζωγραφικαὶ εἰκόνες τῆς χειρὸς· ἐξέχει ὁ χρωματισμὸς καὶ τὸ σχέδιον τῶν ζωγραφισμένων τοπίων τῆς· διαπρέπει ἡ καλλιγραφία τῆς, ἐκτιμῶνται ἑτὰ φιλοτεχνήματα. Εὐχχεῖ γλυκυθύμως εἰς τὰς ἀκοὰς ἀρμονία μουσικῆς κλειδοκυμβάλου καὶ τραγουδίου. Μαθητεύουσα παρὰ τῷ διδασκάλῳ Δ. Παππαδοπούλῳ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰς ἄλλας γλώσσας τῶν φωτισμένων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης παρὰ διδασκάλους δοκιμοίς, ἔθρεψε τὴν μεγαλοφυῆν τῆς εἰς ὅ,τι φύσις καὶ τέχνη πρότυπον τοῦ ἰδανικοῦ προφέρει εἰς διανοητικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ψυχικὴν διαμόρφωσιν. Ὁ νοῦς αὐτῆς τεσοῦτον ἀεπτύσσεται, ὥστε ὁ διδάσκαλος Παππαδόπουλος εὗρισκε τοὺς ἀδελφούς τῆς Ἑλένης ἀδυνάτους νὰ τὴν παρακολουθῶσιν εἰς συνδιδασκαλίαν. Πάσας δὲ

ἐμβριθῶς ἐμελέτα, ἤνοιγε συζητήσεις. Αἱ δμιλῖαι καὶ παρατηρήσεις τῶν ὁποίων αὕτη διὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν χάριν ἤ-
τον ἡ ἀγωνοθέτις ἀπετέλου· τοὺς τερ-
πνοὺς κύκλους τῶν δημηγύρεων ἐκείνων
σπουδαίους καὶ ζηλωτοὺς.

Περιηγήθη τὰς χώρας τοῦ μεγάλου
κράτους τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς ἀνατο-
λικῆς Εὐρώπης. Διέτρεξεν ἐκεῖνας τῆς
δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς, καὶ μὲ φιλο-
σοφικὸν ὄμμα καὶ ὀξυδερκὲς, εἶδεν, ἡ-
ρεύνησε καὶ ἐπληροφόρηθη τὴν κοινω-
νικὴν κατάστασιν τῶν λαῶν. Ἐπεσκέ-
φθη τὰς πλείστας ἡγεμονικὰς αὐλὰς
τῆς Γερμανίας. Συνωμίλησε μετὰ ἐξό-
χων ἀνδρῶν πολιτικῶν, πολεμικῶν, γραμ-
ματισμένων, φιλοσόφων, βιομηχάνων.
Ἀνέβη τὰς Ἀλπεῖς· διήλθε τὰς τερπνάς
κοιλιάδας τῆς Ἑλβετίας· διέπλευσε τοὺς
μεγαλητέρους ποταμοὺς, διέτριψεν εἰς
τὰς πολυανθρωποτέρας, πλουσιωτέρας,
ἐκπαιδευτικωτέρας καὶ τρυφηλοτέρας βα-
σιλευούσας καὶ πόλεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλί-
ας καὶ Ἰταλίας, ἐρευνῶσα καὶ φιλοσοφοῦσα
τὰ πάντα. Ἀφίχθη καὶ εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα τῷ 1860 ὅπως ἐκπληρώσῃ ἐγ-
κάρδιον πόθον. Εἶδε τὴν γῆν τῶν πα-
τέρων της, τὴν πνευματικὴν κοιτίδα τοῦ
ἀρχαίου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν-
ταῦθα ἐπεζήτησε τὰς ἀναμνήσεις τοῦ
παρελθόντος καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλ-
λοντος. Ἑλληνισμὸν καὶ Ὀρθοδοξίαν νο-
μίζει ἡ μεγαλοφυὴς γυνὴ τὰ δύο ζω-
τικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνατολικοῦ βίου καθ'
ὧν ἀντιστρατεύονται οἱ προστάται τῆς
βαρβαρότητος. Ἐπὶ δύο μῆνας περιηγου-
μένη Πελοπόννησον καὶ στερεὰν Ἑλ-
λάδα καὶ κοπιῶσα εἰς κακοτοπίας καὶ
δύσβατα ὄρη Παρνασσοῦ, Ἑλικῶνος, καὶ
Ταϋγέτου, ἐπεσκέφθη ὅ,τι ἀξιὸν προσο-
χῆς ἀρχαίου καὶ νεωτέρου μεγαλείου
καὶ δόξης ἡ σημερινὴ Ἑλλὰς προσφέ-
ρει. Μοναστήρια ἐπὶ ὑψηλῶν ἀκρωτη-
ρίων ἰθρησκεύματος περὶ οὗ ὑπερμαχεῖ,
βίος καὶ πολιτεύμα μοναστικῶν ἀνδρῶν
τε καὶ γυναικῶν ἱσαὶ τελεταὶ καὶ συνο-
μιλῖαι ἐγένοντο ἀντικείμενον τῆς ἐρεύ-
νης της. Εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ

τὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις συνωμίλησε μὲ
ἥρωας ἀγωνιστὰς τῆς ἐλληνικῆς ἐλευ-
θερίας, μὲ λογίους καὶ ἐπιφανεῖς ἄν-
δρας τοῦ ἔθνους. Ἠρεύνησε τὰ ἐλατ-
τώματα τῆς πολιτικῆς μηχανῆς, παρετή-
ρησε τάσιν καὶ ὁργανισμὸν τοῦ ἑλλη-
νικοῦ ἔθνους. Τὰ πάντα ἐσπούδασεν, ἐ-
σημείωσε καὶ ἐξέθετο συγγραφαῖς
τὰς χάριτας καὶ τελειότητας τῆς φύσεως
κεκτημένην, ἐφαίνετο μᾶλλον ἔξοχος ἀ-
νὴρ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς διαθέσεις, ἡ
γυνή.— Φερέπονός καὶ ἐμβριθῆς, εὐκο-
λῶτατα ἡννίει μὲ θαυμάσιον ἀντιλη-
πτικὸν νοῦς δυσκολώτατα τῶν συγγρα-
φῶν χωρία, καὶ ἐξήγαγε μεγάλα πο-
ρίσματα ἐκ μελέτης, εἰς τὰ ὅποια ἀν-
δρική διάνοια μετὰ πολλὴν σκέψιν ἡ-
δύνατο νὰ κατέλθῃ. Ἐνδεκαεῖς συνέ-
ταξε γλαφυρώτατον διήγημα. Ἀπέφευγε
γυναικείας μικρολογίας· ἐνεθάθυε μόνον
εἰς ἀνδρικὰς μελέτας καὶ ἤθελε πᾶ-
σαν γνώσιν ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῆς νὰ
ἀρύηται. Ἐννέα γλώσσας λαλεῖ καὶ
γράφει ἐλευθέρως καὶ γραμματικῶς
ὥς πεπαιδευμένος τις λαλῶν ἰδιοεθνῇ
γλώσσῃ. Ἡ ἀρχαία καὶ νεώτερα φι-
λολογία ἐμόρφωσε καλαισθησίαν καὶ
ὀρθόνοιαν. Νοὺς ἐξεταστικὸς αὐτὸς ἀφ'
ἑαυτοῦ ἐξετάζων πᾶν ἀντικείμενον τοῦ
λόγου, συλλέγει τὴν ἐπιστημονικὴν ὕ-
λην. Τοιαύτην συλλογὴν ἡ ζωρὰ της
φαντασίᾳ μὲ ἄριστα ποικίλα χρώ-
ματα διαπλάττει καὶ καλλωπίζει.

Μηδεὶς δὲ ἄς στοχασθῇ ὅτι τοσοῦ-
τον πλουτισμὸν γνώσεων προσκτάται
ἡ περιρχνὴς γυνὴ ἐν ἐρημικῷ βίῳ καὶ
ἀποσυρμένῳ ἐκ τῆς τύρβης τοῦ κό-
σμου. Οὐδέποτε εἰς τοιαύτην μόνωσιν
ἡ μεγαλοφυὴς κόρη Ἑλένη εὐχαριστήθη.
Πάντες εἶδον αὐτὴν νὰ ζῇ ἐν πολυτε-
λεῖ, τερπνῇ καὶ κοσμοπεριέργῳ συνα-
ναστροφῇ. Ἐν κόσμῳ ἀθυρμάτων καὶ
εὐφροσύνων συνομιλιῶν εὐρισκομένη, μὲ
θαύμασιαν δξυδερκειαν ρίπτει βλασπυρὸν
ὄμμα παντοῦ, καὶ συνάγει βαθείας καὶ
ἀνθρωπωφελεῖς παρατηρήσεις. Ἐχει τὸ
ὑπέρτατον πλεονέκτημα, ὁ σπανιώτατον
ἢ ἀδύνατον εἰς φύσιν γυναικείαν, τοῦ

νά φιλοσοφῇ ἐν μέσῳ τύρβης καὶ κινήσεων εὐφραϊνομένου κόσμου μετ' αὐτῆς. Ὁ συναναστρεφόμενος αὐτὴν, γοητευμένος ἀπὸ τὰ θέλητρά αὐτῆς μόνον, οὐδὲ κἀν ὑποπτεῖν τοὺς νοερούς ἀγῶνάς της. Καὶ σύζυγος γενομένη τῷ 1849 τοῦ Ρώσου Πρίγκηπος Αλεξάνδρου Κωλιτσώφ Μασάλσκη, καὶ ζῶσα ἐν Πετροπόλει μεταξὺ τοσοῦτων διασκεδάσεων τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας, δὲν ὤκνησεν δξυδερκῶς νὰ βλέπῃ τὰς πολυειδεῖς σκηνὰς τῆς μεγάλης ἐκείνης αὐτοκρατορίας καὶ νὰ φιλοσοφῇ εἰς πάντα ὄργανόν της. Τοὺς ἐπιφανεῖς κύκλους τῆς βασιλευούσης συναναστρεφόμενη καὶ τερπομένη, εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἰσχυράς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας ἀπεράντου Κράτους. Συνεζήτει μετὰ ἐξόχων ἀνδρῶν τὰ μεγάλα πολιτικά, θρησκευτικά κοινωνικά καὶ βιοποριστικά ζητήματα. Περί πάντων ἐπιληροφορεῖτο, ἀκριβέστερον καὶ ὀρθότερον παντὸς ἄλλου εἰδήμονος περιηγητοῦ, δικαιολογούσα τὰς ἐλλείψεις καὶ ἀποφράττουσα τὰ σόματα τῶν περιφρονούντων ἔθνος ἀρχαῖκόν καὶ εὐφυές. Τοσαύτας περιηγήσεις κῆκόλυνεν ὁ γάμος αὐτῆς, ὅστις ἔμεινε στείρος, καὶ ἡ αἰωνία νύξ καὶ ὁ παγετός τῆς Πετροπόλεως. Ἄτινα προσέβαλον τὴν ὑγίαν της καὶ ἠνάγκασαν τὴν νεαρὰν σύζυγον ν' ἀποδημῇ ὅπως ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.

Περιηγουμένη τὰς ῥωσικὰς καὶ ἀνατολικὰς χώρας εἰσῆλθεν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ μεγαλοκτήμονος πρίγκηπος ἔως εἰς τὴν καλύβην τοῦ ἀπλουστεροῦ χωρικοῦ. Διέκρινε τὰς διαφορὰς ἐλευθέρου καὶ δούλου. Ἐξήτασε τὸ ζήτημα τῆς χειραφετήσεως. Παρετήρησε τὴν σκληροτέραν ἢ ἀβροτέραν δίαιταν τοσοῦτων ἑκατομμυρίων ὑπνικῶν, οἵτινες διαφέρουσι κατ' ἔθνος, γλώσσαν, θρησκείαν, ἔξεις καὶ προλήψεις, καὶ ζῶσιν ὑπὸ ποικίλους ἐπιτοπίους μεταβολὰς αὐστηροῦ κλίματος καὶ θεσμοθεσίας. Δεισιδαιμονίαι θρησκευτικαί, ἔργα εἰδωλολατρίας, συνήθειαι βαρβαρικαί, ἔθιμα κατὰ τελετὰς, ἐορτὰς, θλίψεις ἢ χαρὰς,

ὅλα παρατηρήθησαν, ἐξητάσθησαν, ἠρευνήθησαν, περιεγράφησαν. Εὔρε τὰς ἀληθεῖς αὐτῶν αἰτίας, ἐξηκρίβωσε τὰ ἀποτελέσματα, ἐσυμβούλευσε τὴν θεραπείαν.

Πρὸ πάντων μέλημα αὐτῆς ὑπῆρξε φρόνημα, ἐργασία καὶ ἠθικὴ τοῦ γυναικείου φύλου. Γυναικῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐξετάζουσα τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν κατάστασιν, φέρει εἰς σύγκρισιν καὶ ἐρευνᾷ τὰς αἰτίας δι' ὧν προκύπτει τοιαύτη διαφορὰ. Ὅστις γινώσκει τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν διατελοῦσιν ἐν τῇ Ανατολῇ αἱ γυναικες αὐτὸς δύναται εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ μέχρι τίνος ἡ μεγαλοφυΐα Δώρα Ἰστορία ἔσπευσε νὰ διακοινώσῃ εἰς τὴν φωτισμένον κόσμον, πόσον παραγνωρίζονται ἐνταῦθα τὰ περὶ τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην ἡ γυνὴ ἐκπαιδευομένη καὶ περιποιημένη κατέχει τὴν πρέπουσαν θέσιν της καὶ εἶναι μήτηρ σύντροφος τοῦ ἀνδρὸς καὶ παρήγορος ἐν τῇ οἰκογενείᾳ. Ἡ Ἀγγλίς, Γαλλίς καὶ Γερμανίς συναλλάσσεται, ἐμπορεύεται, περιηγεῖται, γράφει, εἶναι τέλος ἐλευθέρα καὶ ἰσότημος τῷ ἀνδρὶ. Ἀλλ' ἡ Ἀνατολίτις εἶναι καταδεδδικασμένη νὰ ζῇ βίον περιεσταλμένον, ὑποταγῇ καὶ ὑπόδουλον. Ὑπόκειται εἰς βαρυτάτας ἐργασίας, σκάπτουσα ἀγροὺς, φέρουσα φορτία, βλασφημουμένη, ὑβριζομένη καὶ ζυλιζομένη ὑπὸ βαρβαροῦ συζύγου, ὅστις δὲν ἀνέχεται τὴν παραμικρὰν ἑλλειψίν της. Ἐκ τῆς ὑποδουλώσεως ταύτης καὶ ἐξαχρεώσεως ἡ γυνὴ οὐδεμίαν τῶν διανοητικῶν ἢ ἠθικῶν δυνάμεων της δύναται νὰ ἀναπτύσῃ. Φθίρεται ἐν ἀργίᾳ καὶ μαραίνεται ὡς ἄνθος δι' ἑλλειψιν φωτός. Ὁ μαρasmus μεταδίδεται εἰς τὰ τέκνα, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς θυγατέρας. Ἡ γυνὴ δὲν ἀγαπᾷ τὸν σύζυγον, τρέφει τολμηροὺς, αὐθάδεις υἱοὺς. Ἐτοιμος εἶναι πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἄνδρα διὰ τὰς κατ' αὐτῆς ἐπιδουλώσεις. Ἐπιβουλεύεται ὁ

μως σπανίως τιμὴν καὶ κοίτην τοῦ συζύγου.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δύσει, ὅπου ἡ γυνὴ φαίνεται ἐλευθέρη, τὸ ἔργον περὶ βελτιώσεως αὐτῆς εἶναι τάχα πανταχοῦ τεταλεσμένον; Ἡ ἀγωγή τῆς γυναικὸς ἐφθασεν εἰς τὴν ἐντέλειαν; Διωρθώθη καθ' ὁλοκληρίαν ἡ νομοθεσία περὶ δικαιωμάτων καὶ ἀμοιβῶν συναλλαγῶν μεταξὺ γυναικὸς καὶ συζύγου εἰς τὰς περὶ ἰδιοκτησίας αὐτῆς, προικὸς καὶ κληρονομίας; Μεγάλοι ἄνδρες ἀπασχολήθησαν εἰς λύσιν τοιούτων ζητημάτων.—Καί τινες αὐτῶν εἰς τοσαύτας υπερβολὰς ἐφθασαν, ὥστε συνηγοροῦντες, ἔδωκαν δικαιώματα πολιτικὰ εἰς τὴν γυναῖκα ἰσοβάθμια τοῦ ἀνδρὸς, τῶν ὁποίων ἡ ἐξάσκησις ἀντίκειται εἰς τὴν φύσιν τῆς γυναικὸς, διότι τὸ ὀργανικὸν αὐτῆς σῶμα ἐπλάσθη ἐπιτήδειον πρὸς τεκνογονίαν, ὡς καὶ τῶν θηλέων παντὸς ζώου. Ἐργα δὲ πολιτείας, ἀνάγκαι καὶ φροντίδες βλάπτουσι τοιοῦτον διοργανισμόν καὶ ἀντενεργοῦσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς φύσεως. Ἀλλ' ἡ Δώρα Ἰστρία καὶ τὴν φύσιν αὐτῆς γινώσκουσα καὶ ἴτ' ἀντίθετα εἰς τὸν ἐκ φύσεως τοῦ θήλεος ὀργανισμόν καὶ προορισμὸν ἰδοῦσα, καὶ τὰς κοινωνικὰς χρεῖας καὶ περιστάσεις ὅλας τοῦ θήλεος γένους τῆς μελετήσασα, ἀπέφυγεν ἐν συγγράμμασι τὰς υπερβολὰς τῶν θερμουργῶν ἐκείνων κεραιῶν, καὶ ἔγραψεν ἀκριβῶς τὰ χρειώδη πρὸς μόρφωσιν κοινωνικὴν καὶ ἀγωγὴν κατάλληλον γυναικὸς βιωφελούς, μητρὸς φιλοστόργου, συνεργάτου διαρκούς εἰς καλὴν ἀποκατάστασιν οἰκογενείας. Ἐπομένως οὐδαμοῦ τῶν συγγραμμάτων τῆς περὶ γυναικὸς πλάττει χιμαιρικὸν σύστημα κοινωνίας καὶ νομοθεσίας. Οὐδαμοῦ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ θήλεος καὶ τὰ δικαιώματα παρενόησεν, ὡς πεπλανημένοι τινες ἡθικοπολιτικαὶ αἱρέσεις τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς. Ἐβλεπεν ἐξ ἄλλου μέρους ὅτι ἐκ τοῦ βρυσκέυματος διαπλάσσονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡθικὸς χαρακτήρ οἰκογενείας,

σχέσεις κοινωνικαί, καθήκοντα συζύγων. Ἀγνότης συζυγίας, συναίσθησις εἰς τὰς περιστάσεις τῆς οἰκογενείας ἐργασία καὶ κόποι ὑπὲρ κοινῆς εὐτυχίας ἔχουσιν ὡς ἐλατήρια θρησκευτικῆς διδασκαλίας, παραδόσεις καὶ ἔξεις μᾶλλον ἢ ἥττον καθαρὰς καὶ λελαξευμένας, ἢ ἀπαιδεύτους καὶ βαρβάρους. Ἔως καὶ αὐτὴ ἡ σκληρότης καὶ ἀπανθρωπία λαμβάνουσι χαρακτήρα, ὅποιον φαντάζεται ὁ ἄνθρωπος περὶ διαίτης καὶ ἡθους τῶν θεοτήτων, τὰς ὁποίας ἐκλαμβάνει ὅτι ὑποκινούσι ζωτικὰς δυνάμεις ἑαυτοῦ, καὶ ἐνεργείας ὅλου τοῦ συμπαντος. Διὰ ταῦτα ἐσκέφθη ἡ Δώρα Ἰστρία πόσον ναρκούται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα τῶν χριστιανῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες αὐταπαρνούμεναι τὸν κόσμον, ἀποπλανῶνται εἰς φαντάσματα θρησκευαντοῦς μυστικισμοῦ καὶ σκληραγωγούσι τὸ σῶμα ἄνευ τινὸς ὠφελείας ἑαυτῶν ἢ τῆς ἀνθρώπινου κοινωνίας. Ὁ μοναχικὸς βίος ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν γυναικῶν, ἡ ἐκπαίδευσις αὐτῶν ἢ κατ' ἐγχώριον ἔθιμα περιεσταλμένη ζωῶδης ἢ ἐλευθέριος δίαίτια καὶ συναναστροφή ἀπασῶν, ὑπῆρξε τὸ κυριώτερον θέμα σκέψεως καὶ μελέτης. Συνέκρινε διδασκαλίαν, τρόπον, λατρείαν, καὶ ἰσχνὸν πρὸς δημοθρήσκους λαοὺς Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ λουθηρανικοῦ δόγματος καὶ τὴν ἐπιρροὴν ἐκάστου αὐτῶν εἰς ἀνάπτυξιν διανοίας, εἰς μόρφωσιν καρδίας, εἰς πᾶσαν κοινωνικὴν διάπλασιν. Ἡ ἐπαισθητὴ διαφορά εἰς ἔξεις, προλήψεις καὶ ἥθη ὁπαδῶν ἐκάστου, ὁ τρόπος τοῦ συλλογίζεσθαι, φρονεῖν καὶ ἐνεργεῖν εἰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς βελτιώσεις ἐγένοντο ἀντικείμενα, εἰς ἃ ἐφιλόσοφει ἡ φιλόσοφος βαῦτη γυνὴ περιηγουμένη χώρας καὶ λαοὺς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης.

(ἔπεται τὸ τέλος)